

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP
A HAZAI NÉGY EVANGELIKUS EGYHÁZKERÜLET KÖZLÖNYE.

Megjelenik hetenként egy iven, a Hivatalos Közlemények, mint az Ev. Őrálló melléklete, minden két hétenben.

A kéziratot a szerkesztőhöz, a hirdetés szövegét és díját a kiadóhivatalba kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KOVÁCS SÁNDOR theol. akad. tanár
Pozsony, Konvent-utca 11. szám.

KIADÓHIVATAL:

HORNYÁNSZKY VIKTOR
hirlapkiadóhivatala, Budapest, V., Akadémia-u. 4.

A lap ára a „Hivatalos Közlemények” melléklettel együtt egész évre 10 kor. félévre 5 kor., negyedévre 2.50 kor.

A Hivatalos Közleményeket az anyaegyházak és felsőbbrendű iskolák ingyen kapják.

Hirdetés ára oldalanként 32 kor.

TARTALOM: A hit. *Tompa Mihály.* — A két evangélikus egyház közös bizottságának felterjesztése az 1848. XX. t.-c. végrehajtása ügyében a miniszterelnök 1905. évi októberi leiratára, — Gróf Apponyi Albert kultuszminiszter válasza a fenti felterjesztésre. — **Tárca:** Grundtvig. (Cs.) — **Oktatásügy.** — **Külföldi krónika.** — **Egyházi élet.** — Szerkesztői üzenetek.

A hit.

*Óh, áldassék az égi hatalom:
Melytől intézve van a habokon
Vész idején az a kis deszka-szál,
Min a szegény hajótört partra száll;
Az a csillag, mely fel-feltűnedez,
S az éjben a vándor vezére lesz.*

*Ki veszt sokat, mindent, mi drága itt,
Hitét ha őrzi, őrzi őt a hit;
A panasz elhal, tart az ima még,
Mig a föld ködös, fenn derült az ég;
Siralmak völgyén, vad kietlenen:
Hol ember nincs már, Isten van jelen!*

Tompa Mihály.

A két evangélikus egyház közös bizottságának felterjesztése az 1848. XX. t.-c. végrehajtása ügyében a miniszterelnök 1906. évi októberi leiratára.*

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!

Kegyelmes Urunk!

Nagyméltóságodnak az 1848: XX. t.-c. végrehajtása tárgyában benyújtott emlékiratunkra folyó évi október hó 20-án 4972/M. E. szám alatt hozzánk intézett leiratát a két evangélikus egyház által ezen ügyben kiküldött bizottság tárgyalás alá vévén, mindenekelőtt köszönetünket fejezzük ki azért, hogy a magas kormány a legjobb indulattal fogadta alázatos előterjesztésünket és az abban foglalt kívánságok legalább részbeni teljesítése céljából a kezdeményezés terére lépett.

Megnyugvással vesszük, hogy a magas kormány az 1848: XX. t.-c. cikk 2-ik §-ának végrehajtásánál a

* Újlag lenyomatjuk a tavalyi évfolyamból e felterjesztést, hogy olvasóink a miniszter leiratával egybevehessék. A hozzájárulásoknak szívesen tért nyitunk.

törvényesen bevett vallásfelekezetek közötti tökéletes egyenlőség és viszonyosság elvét akarja az egész vonalon érvényesíteni, a mi által kizártnak tekintjük azt, hogy a törvényes fejlődés és az egyes vallásfelekezetek benső természete által előidézett különös viszonyok tekintetbe vételének — a melyet a leirat hangoztat — az az értelme legyen, hogy a törvényes fejlődés által előidézett különös viszonyok továbbra is az egyenlőség és viszonyosság sérelmével fentartassanak. Nyíltan szólva, mi nem követeljük más egyházak közjogi előjogainak megnyirbálását, hanem csak azt, hogy a mennyiben ezt a fennálló viszonyok megengedik, mi is részesüljünk ezen közjogi előnyökben, de már azt határozottan követeljük és azt hisszük, hogy ebben velünk a magas kormány is egyetért, hogy ezen történelmileg kifejlődött viszonyok akkép módosítsassanak, hogy hivatásunk más egyházak részére semmiféle vagyoni szolgáltatásokra (párber, patronatus) ne kötelezessenek. Ezt a célt a történelmileg kifejlődött intézmények fentartása mellett is el lehet érni, és nem szenved kétséget, hogy ezen követelés, mint a részre-hajthatlan és megdönthetetlen igazságosság követelménye, semmi jogos érdeket nem sérthet.

Ismételve kérjük tehát a magas kormányt, hogy az emlékiratunkban az 1848: XX. t.-c. 2. §-ának végrehajtása tárgyában előterjesztett kívánságainkat is mielőbb teljesíteni méltóztassék.

Megnyugvással vettük Nagyméltóságod kijelentését, hogy a magas kormány nem zárkózik el az 1848: XX. t.-c. 3. §-ában lefektetett elvek végrehajtása és megvalósítása érdekében a szükséges intézkedések megtétele elől és meg vagyunk róla győződve, hogy ha a magas kormány azzal a jóakarattal és azzal az erős elhatározással fog e kérdésekkel foglalkozni, a melyeket Nagyméltóságod leiratából kiolvastunk, úgy mentül előbb sikerülni is fog ama pénzügyi akadályokat elhárítani, a melyek ez idő szerint még az ügy útjában állanak.

Örömmel fogadjuk és magunkévá tesszük Nagyméltóságodnak azon elvi álláspontját is, hogy az 1848: XX. t.-c. 3. §-a értelmében nyújtandó államsegély nyújtásánál a mi egyházi autonomiánkat sértetlenül fentartani akarja, a miért is az állam nem az egyes egyházi testületeknek és egyházi céloknak fogna megadni a segélyösszegeket, hanem egyházi főtestületeinkkel, illetve azok megbizottaival megállapítván a szükséges segély összegét, az egyházi főtestületeknek hagyja fenn a segély megosztását és hováfordítását.

Nagyméltóságod azon kijelentéseire azonban, hogy a magas kormány első sorban az egyháztagjainkon

nyugvó, elviselhetetlenül súlyos adóteher megszüntetését óhajtja keresztülvinni és e célból a törvényhozás elé külön törvényjavaslatot kíván előterjeszteni, az emlékiratban foglalt egyéb szükségleteinkről azonban úgy kíván gondoskodni, hogy az állam pénzügyi helyzete által vont korlátok között évről-évre emelne az egyházak dotációjaképpen a költségvetésbe beillesztett tételeket, következő alázatos észrevételeinket van szerencsénk előterjeszteni.

Az 1848:XX. t.-c. 3. §-a elrendelte, hogy minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségletei közálladalmi költségek által fedeztessenek és az elvnek részletes alkalmazásával a miniszterium az illető hitfelekezetek meghallgatásával a közelebbi törvényhozás elébe kimerítő törvényjavaslatot terjeszzen elő.

Tisztában vagyunk azzal, hogy ezen törvény szó szerinti értelmében végre nem hajtható, mert az a protestáns egyházak autonómiáját, esetleg más egyházak érdekeit érzékenyen sértené.

Mi sem az egyiket, sem a másikat nem akarjuk.

A mi azonban az 1848:XX. t.-c. 2. és 3. §-ában alaptörvény erejével bíró kötelelem gyanánt kifejezve van, az abban kulminál, hogy azok a vallásérkölesi és közoktatási célok, a melyek terheit a bevett vallásfelekezettek hordozzák, lényegükben állami terhek s hogy azok teljes fedezésére tehát az állam kötelezve van. Ezen állami alaptörvény erejével bíró obligáció már több mint félszázad előtt lejárt, nem tekinthető tehát részünkről szerénytelenségnek, ha a benne elvállalt kötelezettség beváltását immár komolyan sürgetjük.

Annál kevésbé tekinthető szerénytelenség ezen sürgető kérésünk, mert hiszen mi századok óta az államot is érdeklő ezen terheket magunk viseltük és mert mi az obligációnak nem is teljes beváltását, hanem csakis terheink részbeni elvállalását kérjük az államtól.

Nagyméltóságod az emlékiratunkban felsorolt egyházi szükségletek között legégetőbbnek tartja az adózási viszonyokban rejlő nagy anomáliák megszüntetését és ezért ez irányban kíván első sorban törvényjavaslatot előterjeszteni.

Mi teljes elismeréssel és hálás köszönettel vagyunk Nagyméltóságodnak ezen nagy humanitásra valló szándékáért, de tekintve az egész feladat nagyságát és érezve azt, hogy az eljárás célszerű és tapintatos mikéntjétől függ az egész kérdés helyes megoldása, nem mulaszthatjuk el aggodalmunkat kifejezni a fölött, hogy a kérdés megoldásának ily elaprózása és különösen a segélyezésnek külön törvény hozatala nélkül az évi budgetbe való átterelése ügyünknek nagy kárára fog lenni, és semmiképen sem lesz beváltása azon kötelező obligációnak, a melyet 1848:XX. t.-cikkben a törvényhozás magára vállalt. Nem a kormány akaratán múlt, mert a dolog természetében fekszik, hogy eddig nem sikerült és előreláthatólag ezentúl sem fog sikerülni a budgetbe felvett dotációt csak megközelítőleg is akképp fokozni, hogy csak a legkisebb reményünk is lehetne, hogy ezen dotáció emberileg belátható időben arra a fokra emelkednek, a mely az emlékiratokban kimutatott és kétségbe nem vonható szükségletek fedezését csak némileg is megközelítené.

Meg vagyunk tehát győződve arról, hogy a részünkre alaptörvény által biztosított segélyezés a budget keretében évről-évre felveendő dotáció rendszerén teljes hajótörést fog szenvedni.

A miniszterium ugyanis az évi budgetbe csak olyan nagyobb kiadásokat köteles beállítani, a melyek törvényen alapulnak és ezért nem várható, hogy azok a kiadások, a melyeket emlékiratunkban felsoroltunk, külön törvényben

való megállapítás hiányában, az évi budgetbe fel lesznek vehetők. A mi az állam pénzügyi helyzetét illeti, készséggel elismerjük, hogy vannak az államnak létfenntartási szükségletei, melyek első sorban feltétlenül kielégítendőek. De nem ismerhetjük el, hogy az a segély, a melyet az állam az 1848:XX. t.-c. 3. §-a alapján adni köteles, az állami szükségletek fedezési sorrendjében az utolsó helyet foglalná el.

De nem is képezne a 3. §. oly obligációt, a mely 56 év előtt esedékes kötelezettséget megállapít, a magyar állam akkor sem tekinthetné utolsó szükségletének annak a kulturmissiónak a teljes erejéből való támogatását, a melyet a két protestáns egyház az állam- és nemzetfenntartás érdekében évszázadok óta teljesít.

Jogos és méltányos tehát az a kérésünk, hogy az állam pénzügyi helyzetére való utalással ne méltóztassanak ezen kulturmissiónak a jelenlegi viszonyhoz mért további teljesítését lehetetlenné tenni.

Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy az állami törvényhozás már most az emlékiratban kimutatott összes szükségletek fedezéséről egy törvényben egyszerre gondoskodjék. Sőt ellenkezőleg köszönettel fogadjuk Nagyméltóságodnak azt az ígétét, hogy az adóztatási viszonyokban rejlő nagy bajok orvoslását első sorban akarja foganatba venni, de ebben megnyugodva, azt is kérjük, hogy az emlékiratunkban felsorolt egyéb szükségleteinkről való gondoskodás ugyanazon törvényben biztosíttassék és az államkormány utasíttassék, hogy a törvény által már most megállapítandó segélyösszegeknek kifizetése előre meghatározott terv szerint akként foganatosíttassék, hogy a dotációk az éveknek előre meghatározandó során keresztül fokozatosan addig emeltessenek, a míg azok a törvény által megállapított segélyezés mértékét elérik.

A mi már most a Nagyméltóságod leiratában foglalt és az adózási viszonyok rendezésére vonatkozó törvényjavaslatához szükséges előmunkálatokat illeti, mindkét protestáns egyház illetékes testületei, nevezetesen az ev. ref. egyház zsinata és az ág. h. ev. egyház egyetemes közgyűlése a Nagyméltóságod által szükségesnek jelzett rend- és jogszabályok megalkotása iránt intézkedett.

Egyidejűleg bemutatjuk az egyházi adózásra vonatkozó, Nagyméltóságod által bekívánt összes részletes adatokat, hogy azok alapján a szükséglet mérve pontosan megállapítható és a benyújtandó törvényjavaslat kellő indokolással ellátható legyen.

Midőn azonban a részletes adatokat a magas kormány rendelkezésére bocsátjuk, nem mulaszthatjuk el ezek kapcsán egy kérelmet is előterjeszteni.

Előre látható, hogy túlterhelt szegény egyházaink szükségleteik fedezésének megállapításánál azt a minimális adókulcsot fogják életbeléptetni, a melyet az egyház illetékes testületei a segély igénybevehetésének előfeltételeként megállapítottak, bizva abban, hogy az ilyképp fedezetlenül maradó szükséglet az állami hozzájárulásból alakított adóalapból fog fedezetet nyerni. Ha már most az állami hozzájárulás a mutatkozó szükséglet fedezésére elégtelen lenne, ez maga után vonná azt, hogy a segélyt igénybe vevő egyházak a már megállapított minimális adókulcsot meghaladó újabb adót volnának kénytelenek egyháztagjaikra kivetni, a mi nemesak egyházaink háztartását zavarná meg, hanem — a mi talán még veszedelmesebb — egyháztagjainkban a törvényileg is biztosított, de be nem következett teherkönnyítés elmaradása miatt, a legnagyobb elégedetlenséget idézné elő és megrendítené a bizalmat törvényeink intézkedéseivel szemben.

Kérünk kell tehát, hogy egyrészt a bemutatott részletes adatokat egész terjedelmükben elfogadni, más-

részt a nyújtandó segély mérvének megállapításánál a legbővebb számítást alkalmazni méltóztassék.

De legyen szabad e kérdésnél a magas kormány becses figyelmét még a következőkre felhívni:

Egyházközségeink rendes szükségletének megállapításánál elengedhetetlen és egyik legfontosabb tételét képezi a lelkész és tanító fizetése. Úgy a lelkész, mint a tanító fizetésének minimuma törvényileg meg van állapítva és a mennyiben az egyházközségek által díjlevélileg, illetve hiványilag biztosított fizetés a törvényileg megállapított minimumot el nem éri, illetve az illető egyházközség kimutatja, hogy a törvényes minimum kiegészítésére szükséges fedezettel nem rendelkezik, az állam segélye igénybe vehető. (1898: XIV. t.-c., illetve 1893: XXVI. t.-c.)

Véleményünk szerint akkor, a mikor oly nagy reformmű alkotásáról van szó, a milyen lesz az egyházi adóteher megkönnyítését célzó törvény létesítése, jogosult és indokolt volna ugyanazon törvény keretébe bevinni és az egyházaink autonómiájának jobban megfelelő módon rendezni ama viszonyokat, a melyek a lelkészi congrua és a tanítói fizetések kiegészítésének tárgyában már létező törvények által statuálva vannak és a melyeknek a hozandó törvénybe való bevonása által az ügykezelés véghetetlenül megkönnyítettnek, egyszerűsítettnek és ez által közvetve az államra nézve is előnyösebbé válnék. Ez pedig oly módon volna lehetséges, ha a törvényben kimondatnék, hogy az egyházközségek költségvetésükbe kötelesek beállítani lelkészeiknek és tanítóiknak törvényileg megállapított minimális fizetését, a minek következménye az volna, hogy megszüntethető volna a congrua és a tanítói fizetés kiegészítése címén való segélyezés és e helyett az állam által az egyházaknak nyújtandó adósegélyben már befoglaltatnának azok az összegek is, a melyeket az állam eddig az 1898. évi XIV. t.-c. és az 1893. évi XXVI. t.-c. cikkek alapján bocsátott az egyházak rendelkezésére.

Kötelességünk azonban e pontnál különösen hangsúlyozni, a minek egyébként úgy az ev. ref. egyház zsinata, mint az ág. h. ev. egyház egyetemes közgyűlése is egyhangúlag kifejezést adott, hogy a lelkészeknek 1600 koronában megállapított minimális alapfizetése tarthatatlan és hogy a lelkészek minimális alapfizetésének az emlékiratunkban említett korpótlékoknak rendszeresítése mellett legalább 2400 koronára való felemelése, tekintettel a köztisztviselők fizetésének tetemes felemelésére, különösen pedig az élet megdrágulására, nemcsak méltányos, sőt halaszthatatlanul szükséges.

Miután e kérdésben a magas kormány teljesen egyetért egyházaink közvéleményével és a maga részéről is a lelkészi fizetésnek felemelését méltányos és indokolt kívánságnak jelenti ki és igéri, hogy e kérdéssel avval az erős elhatározással fog foglalkozni, hogy mentől előbb elhárítsa az ügy útjában álló pénzügyi akadályokat: nem kételkedhetünk abban, hogy e kérdést is mint elodázhatlant és égetőt a lehető legrövidebb idő alatt a kedvező megoldáshoz el fogja juttatni.

Végül egyetértünk a magas kormánnyal abban is, hogy a lelkészi nyugdíjintézet kérdése is sürgősen megoldassék. — E részben már emlékiratunkban rámutattunk arra, mily összegű évenkénti segélyre volna szükségünk, miért is kérjük, ezt és a lelkészi fizetések felemelését a már ismételve kért törvényben akképen szabályozni, hogy a most említett célokra szükséges összegek lehetőleg már a jövő évi budgetbe felvehetők legyenek.

Végül Nagyméltóságodnak figyelmét felhívjuk a lelkész- és tanárképzésünk, jogi szakoktatásunk (jogaka-

démiák) és theologiai tanári nyugdíjügyünknek a kor színvonalán leendő rendezése révén felmerülő szükségleteinkre, a melyek részletes kimutatását későbbre magunknak fentartjuk, és a melyeket szintén az állami dotáció fokozatos emeléséről alkotandó törvénybe befoglalni kérjük.

Az előrebocsátott alázatos észrevételeink figyelembevételét kérve, újból kérjük Nagyméltóságodat, hogy az 1848: XX. t.-c. 3-ik §-a értelmében nyújtandó államilag segély kérdését velünk szemben már most haladéktalanul törvényhozásilag megoldani méltóztassék, miután részünkről azok az előfeltételek, a melyekre az idézett törvényben utalás történik, mind teljesítették és a kérdés megoldására szolgáló adatok immár beterjesztettek.

Fogadja Nagyméltóságod megkülönböztetett tiszteletünk kijelentését, melylyel vagyunk

Kelt Budapesten, 1904 december hó 6-án

alázatos szolgálai.

Gróf Apponyi Albert kultuszminiszter válasza a fönti felterjesztésre.

A magyarországi ev. ref. és ág. h. ev. egyházak közös bizottsága az 1904. év elején az 1848: XX. t.-c. végrehajtása tárgyában emlékiratot nyújtott be az akkori kormánnyhoz.

A kormány ezen emlékiratot tárgyalás alá vette s ezen tárgyalás eredménye gyanánt jelentkezik az az iratváltás, mely az akkori miniszterelnök és a bizottság között az 1904. év második felében történt.

A memorandum az 1848: XX. t.-c. 2. és 3. §-ával összefüggő kérdéseket két részben: „jogegyenlőség és viszonzosság” és „dotáció” cím alatt tárgyalja.

Miután pedig a kormánynak 1904. október hó 20-án 4972. M. E. szám alatt kelt leírata a bizottságot az emlékirat első részében felsorolt konkrét kérdésekre nézve elvi kijelentésével egyelőre megnyugtatta, az előző kormánnyal folyamatban volt tárgyalások fonalát az 1848: XX. t.-c. végrehajtása ügyében a hivatott t.-c. 3. §-ának rendelkezéseinél óhajtom újból fölvenni, mely szakasz szerint a vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségégei a közálladalmi költségek által fedezendők.

Míg egyrészt ismereteselek előttem a magyarországi két protestáns egyház híveinek vállaira súlyosan nehezedő egyházi adózás és egyéb egyházi költség-terhek, másrészt méltányolnom kell azt a tagadhatatlanul kiváló ténnyt, hogy a magyarországi két protestáns egyház a terhes egyházi adózási viszonyok közt, korlátoltabb anyagi helyzete dacára is, a nemzeti közművelődés minden tényezőjével egy vonalban és irányban halad.

Mindezekre való figyelemmel és az eddigi tárgyalások anyagát alapul véve, hivatalba lépésem után egyik legfontosabb feladatomból tüstem ki azt, hogy az 1848: XX. t.-c. végrehajtását e törvény szellemében állandó rendezéssel kezdeményezzem.

Ehhez képest a kérdésnek a két magyarországi protestáns felekezetet érdeklő részét illetőleg a bizottságnak 1904. évi december hó 6-án az akkori miniszterelnök úrhoz beadott előterjesztésre, a jelenlegi miniszterelnök úrral egyetértésben azt az elvi kijelentést tehetem: hogy hajlandó vagyok a kezdeményező lépések megtételére abban az irányban, hogy a magyarországi két protestáns egyház, egyházi és iskolai szükségletének azon része, a melyet az egyházak híveik túlterhelhetése nélkül fedezni nem képesek, s a melynek állami segélyezés útján való fedezése a jelenlegi kultusz- és kulturális viszonyokhoz

mérten az 1848: XX. t.-c. szelleméből következnek, a törvényhozás útján közálladalmi segélylyel fedeztessék.

Hajlandó vagyok tehát a magyarországi ev. ref. év. ág. hit. ev. egyházaknak az 1848: XX. t.-c. 3. §-a értelmében leendő állami segélyezése fedezéseül az emlékirat „dotáció” részében felsorolt célok közül első sorban az egyházi adózás rendezésére, illetőleg a hívők fej- és vagyoni adózásában mutatkozó túlterheltségnek megszüntetésére, az egyházi közigazgatás költségeire, az országos lelkészi nyugdíjintézet segélyezésére tárcám költségében az eddigi dotációkon felül évenként 3 millió korona segélyt rendszeresíteni akkép, hogy ebből 1 millió már az 1907. évi költségvetésbe vétessék fel, egy további millió az 1908. évibe, az 1909. évi költségvetésbe pedig már az egész 3 millió; ez az államszegély is utólag szabályszerűen elszámolandó lévén.

Hajlandó vagyok továbbá hozzájárulni ahhoz, hogy ez az újabb, összesen évenként 3 millió kor. államszegély külön törvényben biztosíttassék a nevezett egyházak részére azzal, hogy arról, illetőleg az átmeneti években egy, illetőleg két évenként folyósított millió államszegély arányos összegéről a segélyezett magyarországi két protestáns egyház a következő naptári év elején a kormánynak okmányoltan elszámolni tartozik; ugyanez a törvény azt is tartalmazná, hogy a nevezett egyházak számára az 1904. évi költségvetésbe egyházak segélyezése címen felvett tétele a törvényhozás által a jövőben leszállíttatni nem fognak. Ezek az intézkedések, melyek nem zárják ki az említett tételeknek a szükséghez képest való emelését, lehetővé fogják tenni, hogy a protestáns egyházak az emlékiratban érintett egyéb kulturális szükségleteiket is, a mennyiben azok az 1848: XX. t.-c. szándéka alá vonhatók, hivatkozva túlterhelése nélkül fedezhessék. A lelkészi kongrua emelésének, illetve a lelkészi korpótléknak kérdését pedig az állam csak általános új rendezés keretében karolhatja fel, melynek pénzügyi előfeltételei ez idő szerint hiányzanak.

Mielőtt azonban bármily irányban intézkednék, mindenestre megkívánom a magyarországi két protestáns egyháztól, hogy már előre, számjelzetten közölje azt az összeget, a melyre a három (1907., 1908. és 1909.) költségvetési évben külön-külön nyerendő egy, illetve két millió és azután az összesen három millió ezen újabb államszegélyből külön az ev. ref. és külön az ág. hitv. ev. egyház igényt tart.

Mindenekelőtt tehát arra kérem a bizottságot, hogy erre vonatkozólag okmányok, adatok bemutatása mellett indokolt előterjesztést tenni méltóztassék.

Budapest, 1906. évi június hó 9-én.

Apponyi, s. k.

TÁRCA.

Grundtvig.

(1783—1872.)

VI.

Atyja halála után Grundtvigot presbiteri lelkészszé nevezték ki, a hol másfél évig hűségesen teljesítette hivatását. A kis városkából ismét a fővárosba szeretett volna jutni. Meg is nyerte a kristianstavnai káplánságot, a mely állásra VI. Frigyes király, úgy látszik, hogy a papság ellenkezése dacára, kinevezte őt. Midőn kinevezetéseért a királynak köszönetét fejezte ki, a király azt mondta neki: „Azután legyen azon, hogy itt e városban ne üldözze paptársait”. Grundtvig arra azzal válaszolt:

„Felség — inkább ők üldöznek engemet”. A király nevetve azzal bocsátotta el őt: „Igen — lehet valami igaz önnek szavaiban”.

Nagy örömmel fogott Grundtvig a fővárosi lelkészkedéshez. De a békesség napjai nem sokáig tartottak. Ez alkalommal nem lelkész-társával, hanem egy tekintélyes theologiai professzorral gyűlt meg a baja. A koppenhágai egyetem theologiai fakultásának fiatal tanára, dr. Clausen Henrik, 1825-ben kiadta első nagyobb theologiai művét: a katolicizmus és protestantizmus egyház szervezete, tana és ritusáról. E mű írója Schleiermacher szellemében tárgyalta témáját, a két prot. egyház unióját pártolva. A katolikus egyház ismérvét abban látta, hogy az Krisztushoz nem szellemi, benső kötelékkel fűződik, hanem történelmi, külső kötelékkel és tekintélyét nem kereszténységéből, hanem kereszténységét tekintélyéből vezeti le. „A katolikus egyház azt, hogy ő az igaz egyház, mely Krisztus igaz tanának lirtokában van, nem philosophiai úton nyeri, alávétve tanítását a szentírás ítéletének, hanem történelmi úton. A protestantizmus ezzel ellenkezőleg minden közbeeső történet figyelembe nem vevésével a kereszténység születéséhez siet. Clausen szerint csak az a helyes eljárás: a mely a szentírás magyarázatából indul ki és azután összhangba hozza az ekként nyert tant az észszel”.

1825 szeptember hó 3-án jelent meg Clausen műve s már ugyanazon hónap 5-én kiadta Grundtvig az azzal foglalkozó röpiratát „Kirkens Gjenmaele” címe (Az egyház válasza) alatt. E röpirat oly nagy feltűnést keltett, hogy egy hét lefolyása alatt három kiadást ért el. Mindjárt előszavában kijelenti, hogy nem mint könyvismertető lép fel Clausen ellen, hanem mint annak egyházi ellenfele; mert a tanár úr művével a kereszténység ellenségeinek és az ige megvetőinek élére állott... „Az ő állása, mint theologiai tanár és hírneve mint írásmagyarázó a dán gyülekezetben egyházi fontosságot ad fellépésének, melyet műve megítélésénél nem szabad figyelmen kívül hagyni. Grundtvig nem személye ellen támad, nem tudománya, hanem Clausen egyházi állása ellen. Itt egy pap, a ki a keresztény egyház tanítója, szól a professzorhoz, a ki az egyház jövődjének papjainak tanítója, hogy ez utóbbi mint becsületes ember, kérjen bocsánatot ünnepélyesen kereszténytelen és megbotránkoztató tanításáért az egyháztól, vagy pedig mondjon le állásáról és tegye le keresztény nevét... ha pedig Clausen professzor egyiket sem akarja tenni, úgy őt ezennel az egyház útján, mint az egyedüli igaz történelmi keresztény úton, hamis tanítónak nyilvánítom, a ki visszaél a keresztény névvel, a mennyiben megzavarja és tévútra vezet a gyülekezetet, alá akarja ásni az egyházat, holott úgy szeretne feltűnni, mint a ki az egyháznak tesz szolgálatot és azt meg akarja erősíteni... Jól tudom, hogy az a lépés, melyet most én teszek, napjainkban szokatlan, sokak szemében nevetséges, sokak előtt nem védhető, de én annál jobban megfontoltam azt és feltétlenül szükségesnek tartom, ha csak jelenlegi belátásom szerint nem akarok lenni azon egyház árulója, melyben vettem üdvösségreménységemet, melyben arra lettem hivatva, hogy terjeszsem és védelmezzem a nagy evangéliomot, melyet hirdetni megbíztak engemet... A theologia professzora Clausen könyvében kinyilatkoztatta, hogy nem akar a szentírásról kívül más ismeretforrást és zsinórmértéket elfogadni a keresztény egyházból, e mellett pedig ép oly határozottan az írást bizonytalannak és önmagának ellentmondónak nyilvánítja, a miből az következik, hogy elveti nemcsak a keresztény egyház eredeti hitvallását, hanem a sok századon át vallott kereszténységet is teljesen ismeretlennek és fel nem ismerhetőnek mondja.

Mikor pedig ennek dacára magát kereszténynek és írás-magyarazónak tartja, a ki másokat arra akar tanítani, a mit saját kijelentése szerint maga sem tud, hogy mi az igaz kereszténység, akkor vagy tudatosan meg akarja csinálni olvasóit és hallgatóit, vagy pedig vak a napnál világosabb bizonyítékokkal szemben.

E röpiratában lép fel először Grundtvig az apostoli hitvallásról szóló sajátosságos tanával, mely tan a leg-erősebb megtámadtatásnak volt kitéve, úgy nála, mint követőinél; mert későbbben úgy állítja oda az apostoli hitvallást, mint a mely az Úr szájából származott és egyedüli biztos alapja az egyháznak. A fentemlített röpiratban erre vonatkozólag azt mondja: „Szükségszerűen beismerjük, hogy a reformátorok tévesen nézték az egyház eredeti rendjét, a midőn tudatosan vagy öntudatlanul megvetették alapját az új *exegetikus pápaságnak*, a mely alatt nyög az egész keresztény gyülekezet, melyet minden keresztény tudósoknak egyesülve le kellene döntenie, mert már oly messzire jutottunk, hogy egyetemünk legfiatalabb theologiai professzora is, mint *summus theologus*, a gyülekezet exegetikus pápája, parancsot akar adni a történelmi keresztény egyház ledöntésére és egy újnak csupa theologiai makulaturájából való felépítésére. Az egymás ellen protestáló tanári exegetikus füzetekből azután legyen képes a gyülekezet azt vallani, hogy egyet hisz, de nem tudja mit! Ha mi az igazság iránti tiszteletből, beismerjük a hibát, mely menthető a szellemi Egyiptomból, a pápai sötétségből való menekülésünkkel; úgy a történelem világosságánál, melyet csak a sötétség gyermekei képesek megvetni, választunk el Luther Mártontól azokat, kik vele egyezni nem akarnak. Maradjunk a mellett, hogy nála és azoknál, kik őt híven követték, a tévedés alapjában véve csak jelentéktelen t. k., csak külső formalitás; mert ha a gyülekezetünk az evangéliom történetén és a hitvalláson alapul, melyet az apostolok, mint a gyülekezet tagjai fejtettek ki írataikban, úgy tulajdonképen az apostoli hitvalláson alapul az, mely helyesen, elegendően megmagyarázza nekünk az írást. A tévedés csak abból keletkezhetik, hogy az új testamentom nem tanuskodhatik önmaga mellett, hanem szükséges számára az egyház nyilvánlevő bizonyítéka, mely ezért az egyedül helyesen védhető hitalap.

Clausen tanár nem bocsátkozott polemiaiba Grundtviggal, hanem a sértő kitételek miatt sajtópört indított ellene, mely azzal végződött, hogy a sajtóbíróság Grundtvigot vétkesnek találta és pénzbírsággal sújtotta. A marasztaló ítélet leg súlyosabb rendelkezése az volt reá nézve, hogy ezentúl censura nélkül nem jelenhettek meg művei, mely rendelkezés alól csak 1838-ban mentette fel őt a királyi kegyelem. A marasztaló ítélet annyira hatott reá, hogy nyomban elhatározta lemondását lelkesi állásáról. Siettette ezen elhatározását egy másik körülmény is. 1826 pünkösdi ünnepén ezeréves emlékét ünnepelték a kereszténység behozatalának Dániába. Ő ez alkalomra külön énekeket írt és azokat az istentiszteletre kiosztotta a hívek között. Már akkor hírnévre tett szert az egyházi énekköltészet terén is. Énekei maradó kincsét képezik a dán ev. egyháznak. Az egyházi hatóság betiltotta a külön énekek használatát, melyek egyházi jóváhagyást nem nyertek és nincsenek az egyház énekeskönyvében. Grundtvig az egyházi hatóság rendelkezéséről értesülve, bosszúsan akként kiáltott: „ha nem szabad az általam szerzett énekeket énekelni gyülekezetemben, úgy joggal nem volna szabad az én prédikációimat sem hallgatnia gyülekezetemnek”.

Sokan túlhevésnek és részben indokolatlannak találták Grundtvig fellépését Clausen ellen. De bármily helytelen volt is e fellépésének módja, az egyházi fejlődésre

jó hatással volt. Nagyon helyesen jegyzi meg egyik élet-írója, hogy ez erős támadás nélkül aligha nem a dán theologia is a szomszéd német theologia sorsára jutott volna — a destruktív és az „összehasonlító vallástörténettel” bibelődő, úgynevezett modern theologia álláspontjára. A rationalismus e támadás után mindenütt visszaszorított a skandináv kath. egyházak terén.

(Folyt. köv.)

OKTATÁSÜGY.

A pozsonyi evang. lyceumon június hó 12-től 18-ig voltak az érettségi szóbeli vizsgálatok *Maszyk* Endre dr. theol. akad. igazgató elnöklete alatt. A közoktatásügyi miniszteriumot E. Nagy Olivér eperjesi jogakadémiai tanár képviselte. Szóbeli érettségi vizsgálatot tett összesen 48 tanuló. Ebből jelesen érettek a következő protestáns vallású tanulók: Osusky Samu, Ruttkay Ernő, Török József és Welser Samu. Jól érettek protestáns tanulók: Csernák Oszkár, Degel Sándor, Dömötör Béla, Kostyál Miklós, Lange János, Plagány András és Samarjay Emil. Más vallásúakat is beleszámítva jelesen érettek: 9, jól érettek: 12. — A vizsgálat az intézet magas színvonaláról újabb tanúságot tett, a tanári kar működéséről úgy az elnök, mint a kormány képviselője a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak.

A nyíregyházi ág. hitv. evang. főgymnasiumban az érettségi szóbeli vizsgálatok f. évi május hó 10—15. napjain folytak le. A jelentkezett 46 ifjú közül az írásbeliek eredménytelensége folytán visszaradt 4. Szóbelire állott 42 tanuló. Elnök: Geduly Henrik nyíregyházi ev. lelkész, kormányképviselő: dr. Szilávik Mátyás eperjesi theologiai dékán tanár volt. *Jeles* érettek: 4; *Dibáczy* József, Kállay Rudolf, Kovács Zsigmond, Pollner Arnold. *Jól* érettek: 14. *Érettek*: 14. Egy tárgyból javító vizsgálatra lett utasítva 8. Ismétlésre utasított: 2.

KÜLFÖLDI KRÓNKA.

Ausztria. A bécsi ev. theol. fakultás új systematikusa lyc. theol. Beth már megkezdte előadásait s megnyitó előadásként a kereszténység abszolutságáról beszélt, míg a dékán dr. Löscher a bécsi systematikuskok emlékét elevenítette fel.

Az osztrák Gusztáv Adolf-egylet majd szeptember hó 16-án és 17-én tartja főülését Badenben Bécs mellett. Tavaly ugyan azt határozták, hogy Lembergben jönnek össze, de a mikor a lengyel klerikális körök erről értesültek, oly heves támadást intéztek a szándékolt ülés ellen, melyet német evangélikus invázióknak bélyegeztek, hogy a lengyeli protestánsok kénytelenek voltak meghívásukat visszavenni, mert kellemetlen tüntetésektől tartottak. A klerikalismus ugyanis minden áron arra törekedik, hogy az evangéliumi élet föllendülését megakadályozza s ha egyenes úton nem teheti, általukhoz folyamodik; így most a neunkirchani evang. lelkészt támadják erősen a klerikális lapok, hogy a salzburgi érsek egyik pástorlevelét kritizálta volna, persze nem felel meg a tényeknek, de hát áskálódásnak épen jó tárgy. Csak természetes, hogy ilyen viszálykodás mellett az evangélikusok is vigyázva örködnek jogaik felett. Holzhausen községe Wels mellett Felső-Ausztriában iskolát akar építeni, melyhez az evangélikus adófizetők 70% költséget kénytelenek viselni, lévén az iskola simultán jellegű. Most azt a határozatot hozta a községi tanács,

hogy mindaddig, míg nekik biztos garanciákat nem nyújtanak arra, hogy az evang. gyermekek a katolikussokkal teljesen egyenjogúak lesznek és különösen, hogy semmiféle katolikus imát nem fognak használni, ők a rájuk eső részt nem fizetik. Egyáltalában átka az evang. egyházi életnek Ausztriában az úgynevezett simultán iskola, mert a klerikaliskok ki tudják a helyzetet használni és tényleg római katolikussá teszik a legsimultánabb iskolát is. Az erre vonatkozó iskolai törvény (1869) előtt az evangélikusoknak északi Csehországban 30 evang. iskolájuk volt, a törvény értelmében ezek állami kezelésbe mentek át s lett belőlök határozott róm. kath. iskola, csak épen 8 egyház tartotta meg iskoláját. Nem esoda tehát, ha most újból erős áramlat fejlődik az egyházak részéről az iskolák evangelizálása érdekében. Ily irányban működik a „Szabad Iskola” nevű egyesület is, a mely a klerikalismus karmaiból szintén ki akarja ragadni az iskolákat.

A sziléziai lelkészek május 16-án tartották Teschenben értekezletüket, a melyen a lengyel vallásos könyvekről és azok kiadásáról értekeztek és elhatározták, hogy megkérlik a brit- és külföldi biblia-társulatot, hogy a lengyel újtestamentumot nagyobb, az iskolákban használható alakban adja ki. Nagy érdeklődést keltett a sziléziai egyházakban keletkezett új pietistikus mozgalom, a melyet „Gemeinschaftsbewegung”-nak szokás nevezni s a melynek separatistikus hajlamai nagyon is mutatkoznak. Haase superintendens előre is figyelmezteti a testvéreket, hogy kellő vigyázattal viselkedjenek e modern pietizmussal szemben, mert az sok egyenlenségnek és szeszélynek lehet melegágya.

A karintiai lelkészek is május 10-én tartották meg évi értekezletüket Villachban. Az eszmecsere tárgya az új német nyelvű s az osztrák egyházban érvénybe lépő agenda volt, a melyet az eddig megjelent próbaüzetek alapján beható bírálat alá vonták. A konfirmációi emléklapokról is referált az egyik lelkész s ki lett mondva, hogy szép művészi kivitelű lapokat kell használni. Végül még a „Szabad Iskola” egyet céljairól volt a szó.

EGYHÁZI ÉLET.

Egyházi közgyűlések naptára. Júl. Bácsai egyházmegye Újvidéken. Gömöri papi értekezlet Hísznyón. Júl. 4—5. Nagyhonti egyházmegye Felső-Terényben. Júl. 11. Pozsony megyei esperesség Somorján. Júl. 12. Pozsonyvárosi egyházmegye Pozsonyban. Júl. 13. Szepesi városi egyházmegye Krompachon. Júl. 17—18. Nógrádi egyházmegye Balassagyarmaton. Júl. 19. Sárosi egyházmegye Kis Szebenben. Júl. 20. Tátraaljai egyházmegye Késmárkon. Júl. 25—26. Zólyomi egyházmegye Besztercebányán. Júl. 26. Barsi egyházmegye Nemesényben. Aug. 21—22. Tiszai kerület Barlangligeten. Aug. 23—24. Dunáninnen kerület Pozsonyban.

A tolna-baranyai lelkészi kör folyó hó 13-án tartotta tavaszi gyűlését Mekényesen. A lelkészek majdnem teljes számmal megjelentek. A templomban való úrvacsorai vétel után kezdődött a gyűlés. Graf József elnök megnyitója után, mindjárt a püspöki kérdőpontok kerültek megvitatásra. Beható és tanulságos eszmecsere után Wagner Ádám ráckozári lelkész olvasta fel: „A socialismus jelentkezése egyes korszakokban egyes népek-nél. A kereszténységnek viszonya a socialismushoz” c. munkát. Munkáhozának az érdeklődést mindvégig lebilincselő és nagy tanulmányról bizonyosságot tevő nagy szorgalmat igénylő dolgozatáért a kör jegyzőkönyvi köszönetet szavazott. Vértesi Zoltán magyarbolyi lelkész szinte

kidolgozott egy kérdést, melynek felolvasása azonban az idő előrehaladottsága miatt más alkalomra maradt. Több fontos ügyet beszéltek meg a tagok. Az indítványok sorában nagy vita tárgyát képezte Vértesi Zoltán ama kérelme, hogy az ily lelkészértekezletek alkalmával (mely egy-egy községre tán minden 10 év leforgása utánra esik) — midőn e kör lelkészei az úrvacsorával élnek — a szertartást végző lelkész az úrvacsorai beszédet, imádságot magyar nyelven tartsa, annyival is inkább, mert az itt-ott megjelenő egyházközség tán más ajkú hivi tényleges részt nem vesznek az úrvacsorában, aztán 10 évben egyszer csak megcsendülhet a magyar nyelv is oly magyarországi ev. templomban, hol eddig mindig csak a német nyelv hangzott fel. Ez indítványt azonban még csak 2 tag pártolta s így a többség elvetette azon megokolással, hogy a német lévén a gyülekezeti nyelv, az úrv. beszédet és imádságot is német nyelven kell tartania.

A pozsonyi egyházi vegyeskar jún. 23-án tartotta bucsúünnepélyét, a melyet szép közönség élvezettel hallgatott végig. A műsorban több régi szép magyar ének is szerepelt. Az énekkart állandóan Frühwirth Samu theol. akad. énektanító vezeti.

A szepes megyei lelkészi egyesület f. hó 26-án tartotta Késmárkon idei rendes közgyűlését. Weber Samu főesperes-elnök lelkesedés és testvéri szeretet sugalta meglehetősen megnyitóbeszédével kapcsolatban jelentést tesz az egyesület életében történt változásokról, kegyelettel áldoz néhai Dianiska András az egyesület volt érdemes alelnöke emlékezetének. Ratzenberger Ferenc egyesületi könyvtáros jelenti, hogy a könyvtár az elmúlt esztendőben 36 kötettel gyarapodott ajándékozás útján. Határozatba megy a következő művek megvétele: dr. Mikler megjelenendő: „Evang. Egyházjog”; Erős: „Polemikája”; Walther: „Für Luther, wider Rom”; Pfennigsdorf: „Christus im modernen Geistesleben”, valamint a „missiói lapok”. Az „eggyöntetű liturgia” mult évben megpendített eszméje, miután az általános helyesléssel fogadtatott a jövőre nézve is napirenden marad és a kérdés bővebb tárgyalásával, egyúttal egy kidolgozandó egységes liturgiai tervezet elkészítésével megbiz az egyesület egy szűkebb bizottságot, melynek feladata lesz a jövő közgyűlésen részletes tervet bemutatni. Tresler László mühlbach-i lelkésznek: „A kereszténység lényegéről” tartott, tartalomdús felolvasása után az egyesület áttér az egyes lelkészi körök által bejelentett indítványok tárgyalására. A hernád-gölnicvölgyi kör amaz indítványa felett, „hogy a papi egyesület közgyűlésén egyedül és kizárólag lelkészek vegyenek részt” hosszas és heves vita után, melynek folyamán a kérdés sok oldalról megvilágosított, a közgyűlés érdemben nem döntött, hanem annak a helyi viszonyok és az egyesület tagjai kifejezett kívánságainak megfelelő megoldását az egyes lelkészek tapintatosságára bizza. Elfogadja a hernád-gölnicvölgyi kör ama indítványát, hogy az esetben, ha a felekezeti középiskolai tanárok elnyerik az államvasutaknál a fél szabadjegy jogosultságát, tétessenek lépések, hogy a lelkészek is részesüljenek hasonló kedvezményben, nemkülönben határozatba megy, hogy az egyes, az egyesületi közgyűlésen tartandó előadások adassanak ki tárgyalás előtt egy correferensnek. A szepesi városi egyházmegye egyházközségei számára alkotott szabályrendeletit tervezet egyes, a lelkészek jogát sértő és alkotmányellenes pontjainak tárgyalása után, az egyesület az elhunyt Dianiska András alelnöki állását egyhangú választás útján: Székely Gyula tátraaljai főesperessel tölti be, a lelépő és állásában való megmaradásra semmiképen rá nem bírható jegyző: Koch Aurél helyébe pedig Dianiska Frigyeszt választja meg.

Lelkészi értekezlet Somogyban. A somogyi ág. h. evang. egyházmegye lelkeszjegylete tavaszi értekezletét Iharosberényben jún. 13-án tartotta meg Németh Pál esperes elnöklésével. Jelen volt dr. Andorka Gyula is a világiak közül. Az értekezlet megkezdése előtt a lelkesztestvérek az úrvacsorával éltek, melyet Borbély Gyula osztott ki. Munkát olvasott Szalóky Elek a szocializmusról és az egyetemes lelkeszi nyugdíjintézet továbbfejlesztéséről. Utóbbi dolgozatában az értekezlet által is helyeselt amaz álláspontra helyezkedik, miszerint ez intézet továbbfejlesztésénél sem a gyülekezetek, sem az egyes lelkeszek ne terheltessenek magasabb évi járulékokkal, hanem az 1848. XX. t.-c. szelleme értelmében nyereségű államsegélyvel lenne az intézet abba a helyzetbe hozandó, hogy minden lelkesznek az eddiginél jóval magasabb nyugdíjra lenne igénye, de nem a lelkeszi fizetések szerint, hanem kinek-kinek egyenlő nyugdíjra. A parochiális könyvtárakat nem önállóan, hanem a gyülekezeti és iskolai könyvtárakkal kapcsolatosan véli az értekezlet szervezendőknek. Tárgyalás alá vétetett az egyházkerületi gyámolda (nyugdíjintézet) új alapszabály-tervezete is. Ebben az ügyben az értekezletnek az a nézete domborodott ki, hogy a gyámolda továbbra is fentartandó és pedig kiváltképpen magasabb államsegélynek felhasználásával és hogy tetszésük szerint a kerületbeli tanítók is beléphetnek az intézetbe, de az intézet minden új tagjának járuléka magasabb legyen, esetleg a szolgálati idő is kiterjesztessék. Kuzmits Istvánnak, a jeles surd-nemespátrói lelkesznek és bibliafordítónak, ki 1750 körül működött emez órállóhelyen, a két említett gyülekezet emlékkövet szándékozik a surdi templomtéren állítani. Az értekezlet örömmel köszönti az eszmét, annak megvalósításához erkölcsi és anyagi támogatását ígéri és óhajtja, hogy Kuzmits István életrajzát Szalóky és Mesterházy lelkeszek mentől előbb írják meg!

Cselédjutalmazás Lőrintén. Ihász Lajos, főrendiházi tag és dunántúli ker. felügyelő lőrentei birtokán szép ünnep folyt le e hó 17-én. Pörnyeczai István juhászgazdát, a ki egyfolytában 37 éve szolgál a családnál, 100 koronával és elismerő-oklevéllel tüntette ki buzgóságáért, hűségéért a földművelésügyi minisztérium. Az átadáskor Ihász, a régi magyar gazda igazi mintaképe, szép ünnepet rendezett, a melyen családostul részt vett s hűséges cselédjét felköszöntve maga is méltóan megjutalmazta. A mai időben, a mikor a régi tiszteletreméltó kötelekek egyre szakadoznak, jól esik látnunk egy régi tűzhelyet, a melynek melege egyformán süt gazdára és cselédre.

Toppore. Folyó hó 10-én szép és lélekemelő ünnepnek volt színhelye a szepesmegyei Toppore. E napon iktatták hivatalába a gyülekezet egyhangulag megválasztott ifjú lelkeszét, *Posch G. Adolfot*. A beiktatást a főesperes, *Székely Gyula* végezte. Bizonyára soknak szívében visszhangra találtak szép és lélekemelő szavai. Beiktató beszédjének első részében visszpillantást vetett a topporei gyülekezet multjára és bátran mondhatjuk, hogy ilyen multtal kevés evang. gyülekezet bir. „Közel 400 éves multa pillantok vissza ma” — így szölt a főesperes — „és íme örvedetes és bánatos, vidám és gyászos napok váltakoznak sűrű egymásutánban lelki szemeim előtt. 1530 körül, tehát még Luther életében már nyitott ajtókra talál e községben a megtisztult evangéliomi tan. A Görgey család oltalma alatt ev. gyülekezet alakul és 1538-ban meghívják első papjukat *Leidischer György* személyében. 1672-ben I. Lipót alatt elveszik a hivatott a templomot, a paplakot és az iskolát. Az akkori lelkeszt, Fischer Mihályt pedig elűzik. Egyideig egy kis szalmafedeles fatemplomban tartják istentiszteletüket, lelkesz hiányában pedig maga a földesúr Görgey János tart

vallásos felolvasásokat. 1682-ben Toppore artikularis egyházzá lesz és a hívek előbbi papjukat, Fischer Mihályt ismét meghívják, 1698-ban azonban újra elűzetett és az istentiszteletet ismét Görgey János vezeti. 1705-ben leég a fél község a fatemplommal együtt. Nemsokára azután még nagyobb szerencsétlenség éri a községet. Az ország-szerte dühöngő pestis itt is sűrűn szedi áldozatait. Időközben meghal a gyülekezet legnagyobb jöltevéje, Görgey János. Fiában, Görgey Györgyben azonban méltó utódra találnak a topporeiak. Benne a gyülekezet lelkeszt, atyát, jöltevéjét és védőt nyer. 1732-ben ismét építenek fatemplomot, mely 30 éven keresztül az egész környék evangélikus híveinek gyülekező helye. Végre Mária Terézia megengedi, hogy szilárd anyagból építhetnek templomot. Sajnos, ez is leég 1864-ben és csak a pusztá kormos falak merednek égnek, míg Isten és a hitsorsosok segítségével újra fel nem épül. Azóta itt szolgál az Úrnak egy hitbuzgó nemzedék, vasár- és ünnepnapokon az ő véghetetlen irgalmát és szeretetét magasztalván!

Beiktató beszédjének második részében a főesperes I. Kor. 3. 11. alapján a fiatal lelkeszhez fordul, ki a 20-ik a topporei lelkeszek sorában. Inti és kéri, hogy mindenkor csak Isten ígését hirdesse, menten minden emberi bölcseségtől, Jézus szellemében és egyházunk tana szerint. A gyülekezetet pedig figyelmezteti, hogy fiatal lelkeszében nem az emberek szolgáját, hanem mindenkor a Krisztus szolgáját lássa. Nagy figyelem között tartotta azután az új lelkesz beköszöntő beszédjét I. Kor. 13. 13. alapján. Kitészett a beszédből, hogy a gyülekezet benne buzgó, igyekvő, de szükség esetén erélyes lelkipástrort nyer. Jelen voltak az ünnepélyen a főesperesen kívül a szomszédos lelkeszek, *Lipták Tivadar, Holkó Mihály, Ritter István* az egyházközség buzgó adminisztrátora, a topporei r. k. plébános, a ki meleg, szerető szavakkal üdvözölte ifjú collegáját s a Görgey család részéről Görgey János és Görgey Albert. A kötött új frigyre Isten áldását kérjük.

Sopron. Ujabbán mindjobban kezdik elismerni a gyülekezeti értesítők jelentőségét. Kétségtelen is, hogy a jól szerkesztett értesítők hathatósan hozzájárulhatnak a hívek érdeklődésének fölkeléséhez és ébrentartásához, a vallásos és egyházas szellem ápolásához. E mellett megbecsülhetetlen kuforrásokká válnak majd az egyháztörténelem számára. A soproni gyülekezet régi jó szokásához híven ez évben is kiadta értesítőjét, mely az 1905. év mozzanatait foglalja össze emlékeztetőül, tanulságul a gyülekezet tagjai részére. De a füzet tágabb körben is méltán érdeklődésre számíthat. Örömmel jegyzi fel az értesítő mindenekelőtt, hogy a soproni felső egyházmegye a gyülekezet buzgó felügyelőjét, dr. Démy Lajos orvost választotta meg egyhangulag felügyelőjének a hegyeshalmi Fischer Imre lemondásával megüresedett helyre. Dr. Démy Lajos működése elé az egyházmegye a legszebb reményekkel tekinthet. Világos ítélet, meleg szív és tette és áldozatra kész akarat jellemzik. Beköszöntője alkalmával 500 K-nyi alapítványt tett egy szegény pap vagy tanító özvegyének segélyezésére. Brunner Jánost a gyülekezet egyik lelkeszét hat évre másodszer választotta meg egyhangulag esperesnek az egyházmegye. Kivüle Zábrák Dénes és Menyhárd Frigyes lelkeszek működnek még a gyülekezetben. Lelkesz szavakat szentel a gyülekezet krónikása a Protestáns Irodalmi Társaság mult évi szeptember 26. és 27-én Sopronban tartott közgyűlésének. Meglátszik e megemlékezésből, hogy az a mag, a melyet e buzgó egyület munkásai, köztük főként az előadót és felolvasót Gyurácz Ferenc, Kenessey Béla, Sántha Károly, Brunner János, továbbá Antal Gábor, Zábrák Dénes, Zsilinszky Mihály, Hegedüs

Sándor, Bernát István, Thury Etele és Payr Sándor elhintettek, nem vészett kárba, hanem gyümölcsözik a gyülekezet javára. De bizonyára a közelből-távolból egybesereglett hívek is tanulságos és kedves emlékekkel hagyhatták el ez ősi gyülekezetünket, a melynek kebelében oly számos intézmény hirdeti az apák, de egyuttal a fiak buzgóságát is. A vallásos élet bensőségének fokmérői a nyilvános istentiszteletek is. Ezeknek látogatását élénken mondja az értesítő. Szokásban van vallásos estélyek tartása is, a melyeken fölváltva mind a három lelkész tartott előadást. Brunner János a gyülekezet történetéből rajzolta I. Leopold korszakát az összes templomok és iskolák elvételéig; Zábrák az újszövetség női jellemeiről, Menyhárd Frigyes az evang. lelkészlekről szolt. A lelkészek munkaerejének jó részét a vallásoktatás veszi igénybe. A konfirmációra magyarul 37 fiút és 14 leányt Zábrák Dénes, németül 79 fiút és 70 leányt Brunner esperes készített elő. 10 különféle nem evang. egyházunk által fentartott intézetben a három lelkész és Pös meg Laschober tanítók heti 30 órában, összesen 306 növendéket oktattak evangéliomi hitünkben. A két gyülekezeti népiskolában 19 tanító 1084 mindennapi és 282 ismétlőiskolai, összesen 1366 tanulót tanított. Van a gyülekezetnek külön kiseddövója is, a mivel követendő példát mutat más gyülekezeteknek is. Különösen üdvösnek bizonyult az az intézkedés, hogy 3 éven aluli gyermekeket is fölvesznek az óvóba. Az ifjúsági és olvasóegylet, mely külön jelentésben is beszámol működéséről, dr. Démy Lajos felügyelő elnöke alatt szépen virágzott. Tagjainak száma 356. Az egylet 5 magyar és 3 német lapot járattott; január 21-én a kaszinó nagytermében protestáns estélyt rendezett, melynek jövedelme 249 K 32 f. volt. Az általános jelentés legvégül a gyülekezet halottjairól emlékezik meg. Ezek Malatides Sándor, volt lyceumi tanár, Lenk Kálmán, buzgó egyháztag, Bader Gusztáv, temetőgondnok. Kiemeljük még, hogy a gyülekezet a régi temetőiben művészi és történeti becses sír-emlékek elhelyezésére és megőrzésére vonatkozólag érintkezésbe lépett a Műemlékek országos bizottságával; új temetőjében pedig 38,525 K költséggel 22 sírboltot magában foglaló gyászszertartási helyiséget épített, hogy a gyászoló közönség és a közreműködők ne legyenek kitéve az idő viszontagságainak. A részletes jelentés felsorolja a gyülekezet tisztviselőit, a konvent és presbyterium tagjait, továbbá feltünteti a népesedési mozgalom képét. E szerint a gyülekezet lélekszáma (262 reformatust bele számítva) 9362, a keresztelesek száma 316, a temetéseké 219, az esketéseké 77, ebből 26 vegyes pár. Az anyakönyvi hivataltól beszerzett hiteles adatok szerint 17 esetben jött létre megegyezés és pedig a r. kath. egyház javára 10, az evang. egyház javára 7 esetben. Az úrvacsorához járultak száma 2400, a mi tekintve különösen, hogy a lyceum ifjúsága, a mely kétszer járul évenként az úrvacsorához, szintén bele van számítva, nem valami kedvező arányban van a hívek számával. Sajnos, ez legtöbb gyülekezetünkre áll. Van a gyülekezetnek árvaháza, a melyben 22 növendéket ápoltak és neveltek. Az ú. n. evang. testvéregyesület 2 K 4 f. évi befizetés mellett ingyen orvosi kezelésben, sőt szükség esetén ingyen betegkószokban részesíti tagjait. A diakonissza-intézet 3 diakonisszával működik a betegek és szegények gondozása s a serdülő leányok egyházas nevelése körül. A gyámintézet, a nőegylet, a segélyegylet mind-mind ez évben is áldásosan működtek. A gyülekezet a múlt évben 3 alapítvány, 2 hagyomány és számos kisebb-nagyobb adomány birtokába jutott, a melyek összege 41,496 K 92 f. Bizonyára ékesen szóló szám. Az egyház 1906. évi költségeloirányzata 119,959 K 21 f. szükségletet mutat,

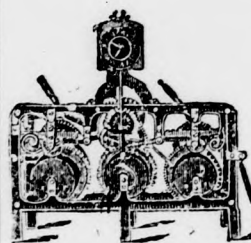
a melynek fedezéséhez a gyülekezet tagjai egyházi járulékk címén 45,005 K-val, egyenes állami adójuk 20%-ával járulnak. Az egyház ingó és ingatlan vagyona 355,047 K 31 f., alapítványainak összege 1.618,416 K 97 f. Már e néhány száraz adatból is kitűnik, mennyi eszköz áll e gyülekezetnek rendelkezésére nagy feladatainak megoldásához. Ha még fölemlítjük, hogy a gyülekezet kebelében van az egykor a gyülekezet, most az egyházkerület által fentartott ősi lyceum (bölcészlet-theológiai főiskola és főgymnasium), továbbá az egyházkerületi tanítóképző-intézet, eléggé igazolva van az az ítélet, mely Sopront magyarhoni ev. egyházunk egyik legtekintélyesebb gyülekezetének mondja. A hol oly sok kiváló intézménnyel az *élő hit* egyesül, a mely a kereteket tartalommal tölti meg s az eszközöket az Isten országa építésének szolgálatában bölcsen tudja használni, ott az áldás nem maradhat el s ez áldást megérzi az egész egyház.

A zalai esp. gyámintézet június 18-án tartott gyűlése előtt szép jelenet játszódott le. Dr. Purgly Sándor, ki már több ízben jelét adta jótékonyágának és igaz protestáns érzésének, ezúttal 100 koronát adományozott a keszthelyi templomalapra. Lacher József világi főjegyző pedig ugyanezen alkalommal a nagyvásonyi torony építésére ötven koronát tett le. Az offertorium eredménye 15 korona volt, melyet a zalaegerszegi templom építésére ajánlotta fel a gyűlés. Ugyanekkor a gyűlés 119 K 16 fill. eredményezett, melyből a kerületi gyámintézetnek 100 K, a kerületi gyámoldának pedig 19 K 19 fill. jutott.

Szerkesztői üzenetek.

Jena. Levelét elutazásom pillanatában kaptam. Hazaérve rögtön intézkedem. Ez idő szerint nem tudom megmondani, otthon lesz-e jelzett időben.

Körmöcbánya. Köszönöm, elintéztem. Ha időt szakíthatok, kiszállók.

Képes ár- és költségjegyzék ingyen.

5—10

Első magyar

Toronyórák-gyára

gőzerő-berendezéssel

*

Mayer Károly utóda

Müller János

BUDAPEST, VII. ker.,

Csömöri-út 50. szám.

(Saját házban.)

Zichy Mihálynak

„LUTHER WARTBURGBAN“ című képe ne hiányozzék egy protestáns családban se.

Kapható művészi kivitelű réznyomatban 12 koronáért Petrik Géznál Budapesten, II. ker., Donáti-utca 49. szám. Megfelelő keret külön.